

חולין קכא

משה שווערד

1. רש"י מסכת חולין דף קכא עמוד א ד"ה מרסקא

מרסקא – [1] גיד השדרה והצואר והוא רחב ולבן וקשה מאד וקורין אותו ייבול.

2. תוספות הרא"ש מסכת חולין דף קכא עמוד א

מרסקא. פרש"י גידי צואר ואף על גב דתנא במתני' גידין הוצרך לשנות גם גידי צואר דלא תימא אף טומאת אוכלין לא יטמא, ואי לא תנא אלא גידי צואר הוה אמינא שאר גידין אפי' טומאת נבלות מטמו, ור"ח פירש בשר מת וכן נראה לר"ת מהא דאמר' בזבחים פרק כל הפסולין פגל באלל נתפגלה מוראה פגל במוראה לא נתפגל האלל ובעוף אין גידי צואר ומוראה לא שייכא אלא בעוף, ולמ"ד בשר שפלטתו סכין לא קשה מהתם כדאמר' לקמן דלכ"ע דאלל דקרא היינו מרסקא.

3. תוספות מסכת חולין דף קכא עמוד א ד"ה מרסקא

מרסקא – [2] פ' ר"ח בשר מת וכן נראה לר"ת ולא כפי' הקונטרס שפי' גידי הצואר מדאמרין פרק כל הפסולין (זבחים דף לה.) פגל באלל נתפגלה מוראה פגל במוראה לא נתפגלה אלל ובעוף אין גידי צואר קשין ומוראה לא שייך אלא בעוף ולמאן דמפרש בשר שפלטתו סכין לא קשה ליה מהתם דהא אמר' בסמוך דלכ"ע מרסקא נמי הוי אלל.

4. רש"י על חולין דף קכא/א

תד"ה מרסקא. ובעוף אין גידי צואר קשין. אינו מובן דאדרבה מפני שהוא רך בעוף לכן מפגל וזהו דאשמעין דאע"ג דבמתני' תני דאלל אינו מפגל ולא מתפגל דזהו דוקא בבהמה דקשה. ושם פ' התוס' דאלל דשם הוא בשר שפלטתו סכין לכ"ע. מש"כ המהרש"א מתני' דהתם כו' ע"ש. ל"ד דקושיית התוס' איננה ממתני' דהיא מתפרשת יפה גם לפרש"י. אלא ממימרא דר"א שם אבל קשה דלמא ר"א ס"ל כריו"ח רביה:

5. רש"י על חולין דף קיז/ב

המכונס – הנאסף במקום אחד והואיל ואחשביה לא בטיל וחשיב הבשר נבלה וחייב עליו אם נגע ונכנס למקדש או אכל קדש:

6. תוספות מסכת חולין דף קכא עמוד א ד"ה והוא שכנסו

והוא שכנסו – תימה מה שייכא מחשבה לאיסור דגבי טומאה שייך לחלק דאי מבטל ליה עץ בעלמא הוא אבל (ב) משום דבטליה לא משתרי באכילה לכך נראה דחייבין עליו לא מיירי לענין אכילה דלא צריך כנסו אלא לענין אם נכנס למקדש כמו שפי' בקונטרס בלשון אחר והא דלא נקט טמא דלא תימא מדרבנן כדפי' וכן נראה דאי אאכילה הא כיון דאכלו אין לך כינוס גדול מזה.

7. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף קכא עמוד א

תוד"ה והוא. תימה מה שייכא וכו'. מבואר בתוס' דהוקשה להם רק לענין איסור אכילת נבילה, אבל לענין טומאה שייך שפיר דין ביטול. ולכא' גם בזה יש לתמוה דאי איכא כזית נבילה היאך יתבטל. ויעוי' בתוס' הרא"ש דביאר בזה יותר, דקושיית תוספות היא דהא מצינו גדרים בדיני ביטול איסורים, שמתבטלים ברוב וכן בשישים, ולא מצינו שאם יאמר אדם דמבטל את הכזית בשר ויהני. משא"כ גבי טומאה דלא מצינו גדרים בדיני ביטול, ובוזה אפשר דכוונתו לבטלה מהני.

והנה ברש"י תמה דמצינו ביטול אף לענין איסורא, דתנן פי"א מתרומות מ"ה גרעיני תרומה בזמן שהוא מכנסן אסורות ואם השליכן מותרות (לזר) הרי דשייך ביטול באיסורים. וצ"ל דהנה איסור נבילה הוא רק אם היא ראויה לגר, ואם נפגמה מותרת, ואולם התם הביטול היינו אי הדבר בעצמותו נשתנה, משא"כ הכא בפלטתו סכין הרי לא נעשה שינוי בגוף הבשר, ורק כיון דנדבק לעור הוי הביטול. וע"ז הקשו התוס' שפיר דלא מצינו ביטול באופן זה, וא"כ לא קשיא מידי מגרעינין דהא התם ראויין לאכילה רק ע"י הדחק, ורק כיון שמכנסן אסורות דדעתו עליהן, אך אם אינו מכנסן מותרות כיון שהם חלוקים מהאוכל עצמו וגמי לנבילה שאינה ראויה לגר. ובתוס' הרא"ש כ' ליישב שיטת רש"י, דאין הכוונה שהאדם מבטל את הבשר לעור, אלא כיון דדרך העולם שמשליכים את

הבשר הדבוק בעור, הרי זה בטל ממילא, מידי דהוי אנבילה שאינה ראויה לגר שמוותרת באכילה. והתוס' סברו דלא מצינו דעל ידי ביטול חשיב כאינו ראוי לגר. ועל הקושיא הב' של התוס' דכיון שאכלו אין לך כינוס גדול מזה, תירץ בתוס' הרא"ש דבעי' אחשביה קודם האכילה, ע"ש. (וע"ע לגבי ביטול בטומאה במש"כ בבכורות כ"ב לגבי ציר וכו').

8. רש"י מסכת חולין דף קכא עמוד א ד"ה חייבין עליו

חייבין עליו - משום נבלה בין שאוכלו בין שנוגע בו ונכנס למקדש ופליג אמתני' דקתני אבל לא טומאת נבלות.

9. תוספות הרא"ש מסכת חולין דף קכא עמוד א

אם יש בו כזית במקום אחד חייבין עליו. במתני' פרש"י חייבין עליו הנוגע בו ונכנס למקדש ובגמ' הוסיף לפרש חייב האוכלו משום נבלה, והקשו עליו דמאי שייך מחשבה לענין איסור דודאי גבי טומאה שייך לחלק במחשבה דאי מבטל ליה הוי כעץ בעלמא ולא חזי לקיבולי טומאה אבל לענין איסור נבלה אמאי אין חייבין עליו אם אכלו ולא כנסו כיון דאין העור מבטלו ושם אוכל עליו אטו משום דבטליה מותר באכילה, בטעמא ובביטול ברוב תליא מילתא, ונראה דבכל ענין אסור, וחייבין עליו לענין ביאת מקדש דוקא דכיון דבטלו ולא כנסו לא מטמאה, ואי אאכילה קאי רב הונא כיון שאכלו אין לך כינוס גדול מזה, ולשון חייבין עליו דנקט ולא קאמר מטמא טומאת נבילות דלא תימא מדרבנן בעלמא קאמר. ואיפשר לקיים פרש"י דכיון דמחובר לעור ולא חש לכנסו כי היכי דביטוליה משוי ליה כעור ולא מטמא ה"ה לענין איסור נבילות הוה ליה כעור מן התורה מידי דהוה אנבילה שאינה ראויה לגר שאין חייבין עליה, ואכילה לא הוי ככנסו דבעינן גלויי דעתא קודם אכילה דלא בטליה לגבי עור דאי לאו עץ בעלמא קאכיל. כן נראה לי.

10. ספר שערים מצויינים בהלכה

שיעור, אבל בפחות מכזית מה שמניחו בביתו ואינו מבערו, אינו עושה דבר שמחשיבו, לא אמרינן ביה חזי לאצטרופי. ומבואר דס"ל דגם בשאר איסורין שייך אחשביה. ועי' בשער המלך (מאכ"א פ"ח ה"ו) באכל גיה"נ של נבלה, כיון דחייב משום גיד אף דאין בגידין בנותן טעם מ"מ עץ הוא והתורה אסרתו, א"כ ממילא חייב נמי משום נבלה, כיון דחשיב אכילה לגבי גיד.

והוא שכנסו. הקשו בתוס' תימה מה שייכא מחשבה לאיסור, דגבי טומאה שייך לחלק דאי מבטל ליה עץ בעלמא הוא וכו'. ועי' ברש"ש שמצא כן במס' תרומות (פי"א מ"ה) לענין איסורא ג"כ ביטול בתרומה וקדשים. ועי' בשערי תשובה (סי' תמב ס"ק יג) בחצי שיעור אם אסור מה"ת לענין כל יראה שמביא מתשובת חכם צבי (סי' פו) דדוקא בעושה מעשה שמחשיבו לאותו חצי

11. ספר שחיטת חולין

גמ'. ר' יהודה אומר האלל המכונס אם יש כזית במקום אחד חייבין עליו. ורש"י במשנה פירש אם נגע בו ונכנס למקדש, וכאן פרש"י דהיינו משום לאו דנבילה, (ועיין רעק"א במשניות) והתוס' חלקו על רש"י וכתבו דלגבי אכילה ל"צ כנסו, (ועיין חזו"א סי' רי"ד דכוונתם דלרבנן נמי חייב משום איסור נבילה) ועיין בתוס' הרא"ש שתייר דברי רש"י דהוי כמו נבילה שא"ר לגר דליכא איסור נבילה, וערש"ש שתמה דמצינו במס' תרומות פרק י"א דאיכא ביטול לגבי איסור אכילת תרומה, אבל לכאור' י"ל דשם הוי דין מיוחד בתרומה דפקע מיניה קדושת תרומה ולכן הותר לזרים, (דין קדושת תרומה תליא במה דעומד לקיום דינו ולכן פקע מיניה דין תרומה).

אמנם דברי התוס' צ"ב דמהכ"ת נחלק בין איסור נבילה לטומאה וכי היכי דלענין טומאה ל"ל שם בשר מהכ"ת דלגבי איסור לא יפקע מיניה שם בשר, ועי' חזו"א סי' רי"ד מש"כ לבאר דברי התוס' דלגבי איסור ל"ה סברא להתיר משום דנעשה כעץ כיון דזהו תכלית האיסור שנחשבהו לעץ עיי"ש והדברים צ"ב.

12. ספר שחיטת חולין

גמ'. חד אמר מקצתו חישב עליו. ועיין רש"י, וביאור דבריו ביאר בתוס' הרא"ש ש דכולו מצטרף להשלים אוכל אחר לכביצה, אבל איהו גופיה ל"ה אוכל, ומבואר בדבריו דלא איירי בחישב על מקצת מסוים (דא"כ איהו גופיה אוכל והשאר ל"ה כלום) אלא דאיירי בחישב שיאכל מקצתו, דהוי מחשבה שיאכל קצת מכולו, וא"כ הוי מחשבה קלושה בכולו ומהניא דכולו יכול להצטרף, אבל אין מק"ט כלל באפי נפשיה, וכלישנא דמתני' דמצטרף לטו"א דבאפי נפשיה לא, וזה ביאור דברי רש"י מצטרף ההוא קצת מחשבה דאית ביה לאשלומי שיעורא, והיינו דהוי קצת מחשבה ומהני לכולו.

13. רש"י מסכת חולין דף קכא עמוד א ד"ה מקצתו חישב

מקצתו חישב עליו - ולא פ' איזה קצת הלכך כביצה מיניה לא מקבל טומאה דהא לא חישב על כולו אבל כי מצטרף בהדי שאר אוכלין מצטרף ההוא קצת מחשבה דאית ביה לאשלומי שיעורא.

14. מהרש"ל על חולין דף קכא/א

רש"י בד"ה מקצתו חישב כו'. נ"ב גליון העתקתי מרש"י בקלף ישן מקצתו חישב עליו לאוכלו ומקצתו לא חישב כו' מצטרף האי מקצת שלא חישב בהדי האי שחישב דגלי דעתיה בהאי מקצת שחישב דלא בטליה האי מקצת שלא חישב ומצטרפין זה עם זה לכביצה וכה"ג איכא פירושא פלטתו חיה ופלטתו סכין עד כאן:

15. חתם סופר על חולין דף קכא/א

מקצתו חישב עליו וכו'. דברי רש"י שבפנינו קשה להסבירם. אבל יעיין ברש"י מהדורא קמא דמייתי מהרש"ל וא"ש דמדחשיב על קצתו מהני שלא ליבטל אידך מקצת נהי דלא נתחשב לטמא בפ"ע אבל עכ"פ גם בטולי לא בטלי ומשו"ה מצטרפין זה"ז:

16. ספר שחיטת חולין

והתוס' הרא"ש הוסיף דכן הוא בפלטתו חיה ופלטתו סכין וגראה מדבריו דכולו מצטרף משום המקצת דפלטתו חיה, [וצ"ב דהא הוי שני דברים ומהכ"ת דיצטרפו שניהם, ואע"ג דאין ידוע מה הוי פלטתו חיה ומה פלטתו סכין אבל מהכ"ת דכולו יצטרף, ובלשון רש"י משמע להדיא דרק מה דפלטתו חיה מצטרף, והחידוש אפשר דאע"ג דאין ידוע מה פלטתו חיה אפ"ה מצטרף להשלים, ורק דצ"ע דא"כ אם יש בו כביצה הרי הוא גופיה מק"ט ובמשנה משמע דמהני רק להצטרף, וע"כ כיון דאין ידוע הוי סברא דמהני רק להצטרף לכביצה אוכלין וצ"ב.

והמהרש"ל הביא גירסת רש"י ישן דע"י המקצת דחישב מצטרף מה דלא חישב להשלים לכביצה, וביאור הדברים דכיון דהוי מחשבה בכולו לאכול מקצת, המקצת הוי אוכל גמור, והשאר מהני להשלים כיון דהוי מחשבה בכולו לאכול קצתו ממנו.

17. רש"י מסכת חולין דף קכא עמוד א ד"ה מיטמאין

מיטמאין - אם קבל העוף טומאה מן השרץ [אפילו] נעשין יד להכניס ולהוציא טומאת עוף אין לו טומאת מגע משום נבלה אא"כ קבלה מאחרים שהרי אין לך אלא האמור בה טומאת אכילה לטמא בבית הבליעה.

18. תוספות יום טוב מסכת טהרות פרק א משנה ב

מיטמאות. פ"ה הר"ב אם נגע בהן שרץ כו' וכ"כ הר"ש. ודבר תימה הוא. דהא לעיל תנן שא"צ הכשר. ופ"ה הר"ב והר"ש לא הכשר מים ולא הכשר שרץ. והרמב"ם לא פ"ה שיגע בהן שרץ:

19. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף קכא עמוד א

רש"י ד"ה מיטמאין. אם קבל העוף טומאה וכו'. הקשה התוספות יום טוב (טהרות פ"א מ"ב) מדוע צריך הכשר שרץ, הא כיון דסופו לטמא טומאה חמורה אי"צ לא הכשר מים ולא הכשר שרץ. ובדוחק י"ל דרש"י פירש כן לפי ההו"א [בזבחים] שאף בנבלת עוף טמא צריך הכשר מים והכשר שרץ. ובלב אריה תירץ דבהכרח צריך לפרש שהעוף נטמא בשרץ, משום שאף שהעוף עצמו מטמא טומאת אוכלין מחמת דסופו לטמא טומאה חמורה, מכל מקום בטומאה זו שבאה מחמת שסופו לטמ"ח לא נתחדש דין ידות.

20. ספר שערים מצויינים בהלכה

השוחט בהמה. פרש"י והא דאמרין [סנהדרין סג.] אסור לאכול מבהמה קודם שתצא נפשה מדרכן הוא. וכ"כ רש"י לקמן (ע"ב ד"ה וממתין) דאסמכתא דרבנן דעלמא הוא. צ"ע דהא איתא בגמ' שם דאינו לוקה משום דהוי לאו שבכללות, ומשמע דהוא מן התורה. וכן משמע מפרש"י עה"ת (קדשים יט-כו) אזהרה לאוכל מבהמת חולין קודם שתצא נפשה. וברמב"ם (שחיטה פ"א ה"ב) כתב דהאוכל ממנה קודם שתצא נפשה עובר בלא תעשה. וראיתי בפלתי (סי' כז

21. חתם סופר על חולין דף קכא/ב

שסופה לטמא טומאה חמורה. היינו ישראל בטמאה. אבל נכרי בטהורה אין סופה לטמא טומאה חמורה לפמ"ש רמב"ם פ"א מהל' אבות הטומאה הל' יו"ד דשחיטת נכרי נבלה ואינה מטמאה, ע"ש, א"כ צריכה הכשר:

בענין איסור אכילת מפרכסת

גמ'. כיוצא בו השוחט בהמה וכו'. וברש"י האריך להסביר דע"י השחיטה משוי ליה אוכלא, וכ"ש טהורה שאוכל גמור הוא בעודה מפרכסת, והקשה רש"י והא דאמרינן אסור לאכול מבהמה קודם שתצא נפשה ותירץ רש"י מדרבנן הוא, והיינו דקשה ליה לרש"י דכיון דאסור לאכול קודם שתצא נפשה א"כ הרי ע"י השחיטה לא נעשה לאוכל וא"כ היה צ"ל הדין דמפרכסת עדיין אינה אוכל ותירץ רש"י דהרי רק איסור דרבנן.

אמנם דעת הרמב"ם בפ"א מהל' שחיטה דהאוכל מבהמה כ"ז שהיא מפרכסת עובר בלא תעשה והרי הוא בכלל לא תאכלו על הדם ואינו לוקה, [ומבואר בסנהדרין ס"ג ע"א משום דהוי לאו שבכללות] ולפ"ז צ"ע אמאי נעשה אוכל ע"י השחיטה ואפי' בעודה מפרכסת הא עדיין אסור באכילה כ"ז שהיא חיה, ועמד בזה הלח"מ שם, ועיי"ש שכתב לתרץ דכיון דאהני השחיטה לאפוקי מידי אמ"ה סגי להא דמטמא טו"א.

והגר"מ סולביציק זצ"ל [בן מרן הגר"ח זצ"ל] ביאר דיסוד האיסור שלא לאכול קודם שתצא נפשה ל"ה איסור דמאכלות אסורות, דהחפצא אסור כ"ז שעדיין היא חיה, אלא הוי איסור גברא דחייב להמתין מלאכול עד שתצא נפשה, [וביאר דכל האיסורים דנלמדים מהך קרא הוי בהך גדר כגון האיסור לאכול בעוד הדם במזרק דאין האיסור בבשר משום דבעי היתר זריקה אלא האיסור הוא כלשון הגמ' שלא לאכול בעוד הדם במזרק, והוא מדין קדימה דצריך קודם לזרוק הדם, (ונראה דנפ"מ הוא קודם שפיכת שיריים, עיין משך חכמה פר' ראה, וכן י"ל קודם ג' מתנות דכולהו הוי רק מדין סדר וקדימה להקדים מתנות הדם, ול"ה איסור חפצא) וכן האיסור לאכול קודם תפילה הוי דין על הגברא

להקדים להתפלל ואח"כ לאכול, וכן האיסור שלא להברות הרוגי ב"ד דל"ה איסור אכילה אלא איסור שלא להתאבל עליהן וכן הוא האיסור על ב"ד שלא לאכול כל אותו היום שהרגו את הנפש ואכמ"ל בכ"ז. [ועפ"ז מבואר היטב כיון דהחפצא כבר הותר אע"ג דאיכא איסור דלא תאכלו על הדם הוי איסור גברא אבל שפיר אמרינן דנעשה אוכל ע"י השחיטה, [והוסיף דאיכא נפ"מ די"ל דליכא דין טעם כעיקר בהך איסורא דמפרכסת כיון דל"ה מאכ"א].

23. רש"י מסכת חולין דף קכא עמוד ב ד"ה אמר חזקיה

אמר חזקיה - שאני מתניתין דבמפרסת קיימין שעדיין אין בה טומאה חמורה וסופה נמי שמא לא תבא לידי טומאה חמורה **שהרי הוא יכול לגוררה לגירורים דקים פחותים פחותים מכזית עד שתכלה כולה ושוב לא תטמא טומאת נבלות** אבל נבלת עוף טהור כבר מתה וראויה לטמא טומאה חמורה.

24. חדושי הרמב"ן על מסכת חולין דף קכא/ב

הואיל ויכול לגוררה ולהעמידה על פחות מכזית. **פרש"י** ז"ל בעודה מפרסת קודם שתטמא טומאה חמורה יכול לגוררה פחות פחות מכזית עד שתכלה כולה, מה שאין כן בנבלת עוף שכבר מתה וראויה לטמא טומאה חמורה, **ונכון הוא לפרש הסוגיא, אלא שדבר פלא הוא, והראב"ד ז"ל תיקן הפירוש הזה ואמר דכיון דיכול לחתוך ממנה שעורין הרבה פחות פחות מכזית בעודה מפרסת רואין כאלו נחתכה כולה, דהא אין הבשר הזה שנגע סופו לטמא טומאה חמורה הואיל ואלו פרססה עד כזית זה אין עליה שם נבלה:**

25. תוספות הרא"ש מסכת חולין דף קכא עמוד ב

הואיל ויכול לגוררה ולהעמידה על פחות מכזית. וקשה דאפי' פחות מכזית חשיב סופו לטמא טומאה חמורה כיון דאי מצרף ליה בהדי חצי זית אחר כדאיתא בכריתות פרק דם שחיטה א"ל ה"מ באוכלין דעלמא אבל פחות מחצי זית נבלה כיון דאלו מצרף לא בעי הכשר השתא נמי לא בעי הכשר, וי"ל דהתם בנבלה שכבר מתה לגמרי הילכך מהני צירוף אבל הכא הואיל וסופה לטמא טומאה חמורה אחר שתמות ואחר שיצרפנה כי האי גונא לא אמרי', מיהו היה יכול לומר הואיל ויכול לחתכה בפחות מאיברים והוי כבשר הפורש מן החי ואינו מטמא.

26. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף קכא עמוד ב

ומי אמר חזקיה הכי וכו'. הקשו הראשונים מדוע לא הקשתה הגמרא מדברי המשנה על דברי חזקיה מדוע שחט בה שנים או רוב שנים אינה מטמאה טומאת נבילות. וברמב"ן תי' דממתני' היה אפ"ל דכל עוד שהיא מפרסת לא חשיבא נבילה, משא"כ לענין אבר מן החי כתיב לא תאכל הנפש עם הבשר, והכא אין הנפש בשלימות, ואף דלא הוא נבילה כיון דאית בה חיות, אבל כיון דהנפש אינה שלמה ליכא איסור אבר מן החי. ומ"מ הקשתה הגמרא מדברי חזקיה דאמר דכיון שיכול לגוררה לא חשיב סופו לטמא טו"ח, כיון דאם היה כאן התחלה דנבילה לא מהני מה דיכול לגוררה. ולזה משני דליכא התחלה דמיתה ומ"מ כיון דהנפש אינה שלימה לא חשיב אבר מן החי.

27. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף קכא עמוד ב

שחט בה. מבואר דרק במעשה שחיטה נעשה אוכל, ושחיטת גוי חשיבא שחיטה, ומספקא לגמ' בשהה או דרס. דהא מעיקר הדין מפרסת אינה מקבלת טומאה כיון שהיא כחיה, ורק דמעשה השחיטה עושה אותה למאכל, משא"כ בנחירה. ויעוי' בראב"ד (טו"א פ"ג ה"ד) שהק' מדוע גוי שנחר טהורה ומפרסת אינה מטמאה, הא הוי אוכל הראוי לאכילה, ותי' בתירוץ בתרא דבאמת מפרסת מעצמה מטמאה טומאת אוכלין, והכא בנחירה גרע טפי דמאבד בידים, דגילה דעתו שאי"ז לאדם אלא לכלבים. (ותירוץ תמוה דלפירושו צ"ל דה"ה בשהה דרס וכן בכל פגימה בסכין ה"ז כמאבדו בידים, וצ"ע). אולם אכתי קשה בישראל ששחט טמאה לעכו"ם מאי שנא אם שחטה או נחרה, דרק בששחטה עכו"ם לישראל י"ל דבנחירה גילה דעתו דאינה עומדת לאכילה, אבל בשחיטה לצורך גוי מאי איכפת ליה אם היה נחירה. וצריך לבאר דקושייתו היתה רק בטהורה לישראל דהתם הוי אוכל וראוי לאכילה, כנבילת בהמה טהורה, משא"כ בטמאה לעכו"ם לא הוקשה לו כלל דהתם ודאי צריך שחיטה דתהני מחשבתו, ולא מהני מחשבה בלא שחיטה.

28. משנה מסכת טהרות פרק א משנה ג

נבלת העוף הטמא צריכה מחשבה והכשר ומטמאה טומאת אוכלין בכביצה וכחצי פרס לפסול את הגויה ואין בה כזית בבית הבליעה והאוכלה אין טעון הערב שמש ואין חייבין עליה על ביאת מקדש אבל שורפין עליה את התרומה והאוכל אבר מן החי ממנה אינו סופג את הארבעים ואין שחיטתה מטהרתה הכנפים והנוצה מיטמאות ומטמאות ומצטרפות החרטום והצפרנים מיטמאין ומטמאים ומצטרפין:

- **תוספות ר' עקיבא איגר מסכת טהרות פרק א משנה ג**
[אות ב] הרע"ב ד"ה ואין שחיטתה מטהרתה. לא טהרתה שחיטתה באכילה עד שתמות. מכאן תמוה
לי דהא חזקי' ס"ל בחולין דף קכ"א ע"ב דשחט טמאה ומפרכסת ליכא אמ"ה לב"נ איך יפרש
מתני' זו. דע"כ מיירי לענין ב"נ והא הכא ג"כ דשחטה ישראל כדקתני ברישא גבי עוף טהור
דשחיטתו מטהרתו וצ"ע:

29. תוספות הרא"ש מסכת חולין דף קכא עמוד ב
אמר אביי אינה מצלת וכו'. לחומרא, חייב מיתה במזיד וחטאת בשוגג, זה לשון רש"י. והיה קשה לי כיון דמספקא ליה אי חשובה כחיה כיון דאינה מטמאה טומאת נבילות או כמותה משום דמטמאה טומאת אוכלין ואביי אזיל מספיקא לחומרא היאך נהרג מספק וגם היאך מביא ספק חולין לעזרה וכן אם נגע בכלים שהיו בלועין בה באהל המת ונכנס למקדש יביא חטאת מספק, ודקדקתי בדבריו דיפה פירש דהא דאמר אביי אינה מצלת היינו לחומרא אבל הרובעה חייב... דעל כרחיה חיה היא והכי אמרי' למעלה דאבר הפורש ממנה כאבר מן החי ובשר הפורש טהור אפי' אחר שתמות אלא שאביי מחמיר שאינה מצלת כיון דמטמאה טומאת אוכלין ומיהו הנוגע בכלים שבתוכה ונכנס למקדש פטור.

30. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף קכא עמוד ב
והרובעה חייב. מדברי רש"י (ד"ה מהו) משמע דזהו רק בישראל ששחט טמאה, וגוי ששחט טהורה, וזה מובן לפי ר' שמעיה בתוס' פ"ד. וכן משמע בתוס' שם דשם איתא נמי בבן פקועה דרובעה חייב, ומקשים מכאן. ע"ש. אך הרמב"ם (איסור"ב פ"א הי"א) ס"ל דאף אם ישראל שחט בהמה טהורה ועודה מפרכסת, הרובעה חייב, ואף דהשחיטה כשירה. (ועי' תוס' לעיל עד: ד"ה למעוטי, ופד. ד"ה בעינן). וקשה, דהנה ר"פ בהמה המקשה מיבעיא אי בן פקועה ודג חי מטמא טומאת אוכלין כיון דא"צ שחיטה. ומסקנא שאין מק"ט כשחי.

=====

א. דף על הדף מסכת חולין דף קכא עמוד א
בגמ': מאי אלל וכו' מרטקא. (ובתוס': פי' ר"ח בשר מת) ור"ל אמר בשר שפלטו סכין וכו' באליל דקרא כו"ע לא פליגי, כי פליגי באלל דמתניתין וכו'.
בספר ערוגת הבושם פר' משפטים (ע"ה"פ ואלה המשפטים וגו') **וברש"י: לפניהם ולא לפני ערכאות, ורש"י ז"ל הוסיף מדברי המכילתא ואפי' אתה יודע בדין אחד וכו', שכל המביא דיני ישראל לפני ערכאות מיקר שם אלילים וכו'. וצ"ב מהו לשון "שם" אלילים דקאמר הו"ל מיקר אלילים. ועפ"י דברי הגמ' כאן בחולין א"ש, דהנה אלילים יש לפרש בשני אנפין, או בשר המת וזה לית לי' תקנתא ולא מהני בי' מחשבה, ועוד יש לפרש בשר שפולטו סכין, ובהא אית לי' תקנתא ומהני בי' מחשבה, והנה כל אלה העמים אלילים, ע"כ יתפרש לשון בשר המת דלית לי' תקנתא במזור, דכל בואיה לא ישובין, וגם לא מהני בי' מחשבה כמבואר דאין מחשבתו מועלת, ולפי"ז המביא דיני ישראל לפניהם, ש"מ דס"ל דאית להו תקנתא ומהני מחשבה, נמצא מיקר שם אלילים דייקא, כאילו שם אלילים דידהו אינו מרטקא אלא בשר דאית לי' תקנתא בחזרה, וזה נכון בס"ד עכ"ד.**

ב. דף על הדף מסכת חולין דף קכא עמוד א
גמ': מאי אלל וכו' מרטקא (בשר מת) וכו' מיתבי ואולם אתם טופלי שקר רופאי אליל כולכם וכו' באלל דקרא דכו"ע לא פליגי וכו'. בספר שיחות הרב רצ"י ז"ל (ע' 188 בהג"ה) צירף הדברים למש"כ בתו"כ קדושים (פרשתא א'): אלילים. זה אחד מעשרה שמות המגונים שנתגנה בהם ע"ז לשם מעשיה. אלילים על שם שהם חלולים וכו', דזה הכוונה כאן בדרשת חז"ל על תיבת "אלל" - מלשון אלילים ודו"ק.

ג. דף על הדף מסכת חולין דף קכא עמוד ב
בגמ': איתמר. שחט בה שנים או רוב שנים ועדיין היא מפרכסת. חזקיה אמר אינה לאברים וכו'. **ומבואר דחזקיה ס"ל דמפרכסת יצאה מכלל חיה. והקשה הגאון החלקת יואב צ"ל בקו' קבא דקשייתא** (קושי' מ') **בהא**

דנחלקו הראשונים בגדר חיוב "זבחת ואכלת", והוא שאסור לאכול בשר שלא נשחט כהלכה. האם יש איסור מיוחד באכילת בשר שלא נשחט. או שצווי "זבחת" בא להיתר את הבשר באכילה שלא יהיה בו איסור נבילה, או איסור אבר מן החי (עי' בתוס' שבועות כ"ד ע"א ד"ה האוכל וכו').

וקשה, להסבירים דאין איסור מיוחד באינו זבוח, א"כ משכח"ל אופן דמותרת הבהמה באכילה אף בלא שחיטה, וכגון באופן דאין השחיטה מתרת אלא כשישחט את שני הסימנים, ולאחר שישחט בה רק רוב שנים הרי היא מפרכסת. ולחזקיה דסובר (בגמ' כאן) דמפרכסת יצא מכלל חיה, אין לה דין חיה לאוסרה משום אבר מן החי, וגם לא מתה לאוסרה משום נבילה, וא"כ יכול לתלוש ממנה איברים בשעה שמפרכסת, ולאכול אף דלא נתקיימה עדיין מצות שחיטה.

והלא ממשמעות הכתוב "זבחת ואכלת" משמע דאין היתר לאכילת בשר אלא ע"י זביחה. אלא ע"כ דיש גם איסור מיוחד בכל אינו זבוח.

ובאחרונים מצינו כמה תירוצים בקושי' זו. ונביא הדברים בקצרה כמו שהבאתי בס"ד בספרי קבא דתירוצא (ע' רמו והלאה).

א. יש לומר דלחזקיה דס"ל דמפרכסת אינה כחיה, שוב לא שייך שחיטה אחר רוב הסימנים, דכבר מתה היא. ואה"נ באופן דלא מהני השחיטה ברוב שנים, הוי טריפה לחזקיה, ולא מהני שחיטה אף בכל הסימנים.

ב. עוד י"ל דרק היכן דלא שחט כלל, דאין איסור אבר מן החי, ס"ל דאין איסור מיוחד באינו זבוח. אבל כשהתחיל לשחוט וצריך להשלים כל הב' סימנים, בכה"ג י"ל דיש איסור "זבחת כאשר צויתך", דאינו מותר באכילה עד שלא ישחט כדינו.

ג. עוד יש ליישב דאף שמפרכסת חשובה כמתה ואין בה דין אבר מן החי, מ"מ קודם גמר השחיטה, דהיינו כשנשחט רק הקנה לבדו, הוי הריאה כמנחא בדיקולא, והוי טריפה. אלא דבישראל איכא גזירת הכתוב דשחיטה מתירה באופן זה, משא"כ לנכרי, אסור באכילת הריאה כל שלא מתה הבהמה לגמרי. ומשום הכי לא הותר חיתוך אברים במפרכסת, שלא יסברו שאהני השחיטה גם לנכרי, ויטעו לתת לו הריאה.

ד. עוד י"ל דאף שאין איסור מיוחד באינו זבוח, מ"מ איכא איסור באכילת בהמה שאינה חיה ואינה מתה, וממילא דכל שלא מתה לגמרי, אף שאינה חיה אין היתר בחתוך אברים ממנה.

ה. עוד י"ל דמחלוקת הראשונים אם איכא איסור מיוחד באינו זבוח תליא בפלוגתת האמוראים, ושוב אין להקשות מדחזקיה.

ו. וכן י"ל דהוכחת הראשונים דס"ל דליכא איסור שאינו זבוח, הוא מר' יוחנן דאכל חלב מן החי שנטרפה עם יציאת רובה חייב שלוש, ומוכח דאין איסור שאינו זבוח שיחול קודם אף במעי אמו. וא"כ מיושב שפיר, דר' יוחנן פליג אחזקיה וס"ל דבמפרכסת איכא איסור אבר מן החי.

הגאון רבי נתן גשטטר זצ"ל כתב ליישב הקושי': יש לומר, דהא דלחזקיה מפרכסת יצאה מכלל חיה, היינו כשישחט שנים או רוב שנים וכמפורש בגמרא חולין (קכא ב), וא"כ בשחט הושט והגרים שליש וחתך חתיכת בשר טרם ששחט שני שליש, ודאי דלא יצאה עדיין מכלל חיה, כיון דעדיין ליכא שחיטת רוב שנים, דליכא שחיטת רוב שנים אלא אחר ששחט שני שליש האחרון, אבל הגרים ושחט שליש דאין זו שחיטת רוב הסימן, ודאי דלא יצאה מכלל חיה, ואוסר עדיין משום אבר מן החי, שהרי היא מפרכסת ולא נעשה בה הכשר שחיטה ע"כ.